

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Behukotay

Reddin Reddi

Hıristiyanlığın, eğer dürüst olacaksak, Yahudiler olarak reddetmemizi gerektiren ve başta Papa 23. John olmak üzere Hıristiyanların da reddetmeye başladıkları bir yönü vardır. Bu, ret kavramının ta kendisidir; yani Tanrı'nın Yahudi Halkı'nı "eski Yisrael" addederek reddettiği ve Hıristiyanlığın bunu temsil ettiği fikridir.'

Teknik olarak bu, Değiştirme Teolojisi olarak bilinir ve İbrani Kutsal Kitabı olan Tanah'a Hıristiyanlar tarafından verilen "Eski Ahit" ismi ve benzeri ifadelerle kutsallaştırılmıştır. Eski Ahit, bir zamanlar yürürlükte olan, ama artık yürürlükten kalkmış bir ahit – veya antlaşma – anlamına gelir. Bu görüşe göre, Tanrı artık bizim Kendisi'ne "Yahudice", yani 613 emir yoluyla değil, yeni bir yolla, bir Yeni Ahit yoluyla hizmet etmemizi istemektedir. Tanrı'nın eski seçilmiş halkı, Avraam'ın fiziksel torunlarıydı. Yeni seçilmiş halkı ise, Avraam'ın manevi torunlarıdır; başka bir deyişle, Yahudiler değil, Hıristiyanlardır.

Bu doktrinin sonuçları son derece yıkıcı olmuştur. Bunlar Holokost'un ardından, Fransız tarihçi ve Holokost kurtulanı Jules Isaac tarafından kaydedilmiştir. Daha yakın bir dönemde, Rosemary Ruether'in *Faith and Fratricide* (İman ve Kardeş Katillliği) ve James Carroll'un *Constantine's Sword* (Constantine'in Kılıcı) adlı kitapları gibi çeşitli eserlerde ortaya konmuştur. Bu doktrin asırlar boyu süren zulümlere ve Yahudilere bir parya halk gibi davranılmasına yol açmıştır. Jules Isaac'ın çalışmasını okumak, Papa 23. John'u köklü bir ruhsal dönüşüme ve fikir değişikliğine

götürmüş ve nihayet Katolik Kilisesi ile Yahudiler arasındaki ilişkileri dönüşüme uğratan İkinci Vatikan Konseyi (1962-65) ve Nostra Aetate ile sonuçlanmıştır.

Burada keşfe çıkmak istediğim şey bu inancın trajik sonuçları değil, daha ziyade, kaynakların ta kendileri ışığındaki savunulamazlığı olacak. Belki bizi şaşırtabilir, ama anahtar ifade tam da, Tora'nın tümü içinde belki de en karanlık bölüm olan, Behukotay *peraşasındaki* lanetlerin içindedir. Bu bölümde Moşe, Yisrael halkı olarak yaptığımız tercihlerin neticelerini olası en dolambaçsız terimlerle sıralamaktadır. Tanrı'ya sadık kaldığımız takdirde mübarek kılıncağızdır. Ama sadakatsiz davranırsak bunun sonuçları yenilgi, tahribat, yıkım ve ümitsizlik olacaktır. Buradaki retorik, amansızdır; uyarı, hataya yer bırakmamaktadır; ve vizyon, dehşet verici niteliktedir. Ama işte, tam da en sonda şu tamamen beklenmedik satırlar gelmektedir:

Ve tüm buna karşın, düşmanlarının topraklarında oldukları zaman, onlardan, onları tüketecek, onlarla [olan] antlaşmamı feshedecek kadar öğrenmeyeceğim ve onları reddetmeyeceğim – zira Ben, onların Tanrısı *A-Şem*'im. Ve onlara Tanrı olmak üzere ulusların gözleri önünde Mısır Ülkesi'nden çıkarmış olduğum ilk [nesil ataları ile olan] antlaşmayı, onlar adına hatırıma getireceğim – Ben, *A-Şem*'im. (*Vayikra 26:44-45*)

Halk Tanrı'ya sadakatsizlik etmiş olabilir; ama Tanrı asla halka sadakatsizlik etmeyecektir. Onları cezalandırabilir, ama onları terk etmeyecektir. Onları sertçe yargılayabilir, ama asla Kendisi'ni izlemiş olan atalarını unutmayacak ve onlarla yapmış olduğu antlaşmayı bozmayacaktır. Tanrı sözünde durmazlık etmez; biz sözümüzde durmasak bile.

Bu nokta esastır. Talmud, Babil'deki Yahudi sürgünleri ile bir Peygamber arasındaki konuşmayı tarif etmektedir:

Şemuel şöyle dedi: On adam geldi ve peygamberin önünde oturdular. [Peygamber] onlara “*Teşuva* yapın (tövbe edin)” dedi. Şöyle cevap verdiler: “Eğer bir efendi kölesini satarsa veya bir adam eşini boşarsa, birinin diğerine karşı bir [hak] iddiası olabilir mi?” Bunun üzerine Kutsal ve Mübarek Tanrı peygambere şöyle dedi: “Git onlara söyle: ‘Şöyle diyor *A-Şem*: Nerede annenizi göndermekte kullandığım boşanma belgesi? Veya kimmiş sizi kendisine sattığım alacaklım? Günahlarınız yüzünden satıldınız; ihlalleriniz yüzünden anneniz gönderildi!’” (*Yeşayau 50:1; Sanedrin 105a*.)”

Talmud, sürgündekilerin ağzına, daha sonraları Spinoza tarafından tekrarlanan bir iddia – sürgün gerçeğinin ta kendisinin, Tanrı ile Yahudi halkı arasındaki antlaşmayı sona erdirdiği iddiasını – yerleştirmektedir. Tanrı onları Mısır'dan kurtarmış ve bu şekilde, çok güçlü bir anlamda, onların Hükümranı, onların Kralı olmuştur. Ama şimdi, onların sürgün ezizliğini çekmelerine izin vermesiyle, onları terk etmiştir ve artık başka bir kralın, Babil hükümdarının hükmü altındadırlar. Sanki Tanrı onları başka bir efendiye satmıştır veya sanki Yisrael, Tanrı'nın boşamış olduğu bir eş gibidir. Onları satmış veya boşamışken, Tanrı'nın onlara karşı başka bir hak iddiası olamaz. Tezleri budur.

İşte Yeşayau kitabındaki pasuğun inkâr ettiği tam olarak budur: “Şöyle diyor *A-Şem*: Nerede annenizi göndermekte kullandığım boşanma belgesi? Veya kimmiş sizi kendisine sattığım alacaklım?” Tanrı, halkını boşamış, satmış veya terk etmiş değildir. Bu da, Behukotay *peraşası*ndaki lanetlerin sonunda yer alan sözün

anlamıdır: “Ve tüm buna karşın, düşmanlarının topraklarında oldukları zaman, onlardan... onlarla [olan] antlaşmamı feshedecek kadar öğrenmeyeceğim ve onları reddetmeyeceğim – zira Ben, onların Tanrısı *A-Şem*'im.” Tanrı, halkını sürgüne gönderebilir, ama onlar yine de O'nun halkı olarak kalırlar ve Tanrı onları geri getirecektir.

Yirmeyau'daki büyük kehanetin anlamı da budur:

Şöyle dedi, gündüz vakti ışık vermesi için güneşi atayan, gece vakti ışık vermeleri için ay ve yıldızlara buyuran, denizi çalkalatıp dalgalarını uğuldatan *A-Şem* – Orduların Tanrı'sıdır Adı:

“Ancak bu kanunlar huzurumdan ayrıldığı takdirde,” diyor *A-Şem*, “sona erer Yisrael soyunun tüm günler boyunca huzurumda bir ulus olması!”

Şöyle dedi *A-Şem*: “Ancak yukarıdaki gökler ölçülebilir ve aşağıdaki yeryüzünün temelleri araştırılabilirse, Ben de tüm Yisrael soyunu yaptıkları her şey nedeniyle reddederim” - *A-Şem*'in Sözü. (*Yirmeyau 31:35-37*)

Tora'nın ve bir bütün olarak Tanah'ın merkezi bir teması, reddin reddidir. Tanrı dünyanın şiddetle dolduğunu gördüğünde insanlığı reddetmekte ve yalnızca Noah'ı kurtarmaktadır. Ama Tufan'dan sonra bir yemin de etmektedir: “İnsanın kalbinin her eğilimi, çocukluğundan beri kötü olmasına rağmen, toprağı bir daha insan yüzünden lanetlemeyeceğim. Tüm canlıları bir daha hiçbir zaman [şimdi] yapmış olduğum gibi vurmayacağım” (Bereşit 8:21). Bu, reddin ilk reddidir.

Bunun ardından bir dizi kardeş rekabeti gelmektedir. Antlaşma Yişmael ile değil, Yitshak yoluyla; Esav'la değil, Yaakov'la devam edecektir. Ama Tanrı, Agar ve Yişmael'in ağlamalarını duymaktadır. Üstü kapalı olarak Esav'ı da duymaktadır, zira daha sonra “Bir Adomi'yi [=Esav'ın soyuna mensup birini] hor görme, zira kardeşindir o” (Devarim 23:7) diye emredecektir. Nihayet Tanrı, Levi'nin – yani Yaakov'un ölüm döşegindeyken “Lanet olsun

öfkelerine, zira şiddetlidir; ve gazaplarına – çünkü insafsızdır” (Bereşit 49:7) sözleriyle sertçe eleştirdiği oğullarından birinin – Yisrael’in manevi liderleri Moşe, Aaron ve Miryam’ın atası olmasını sağlamıştır. Bu noktadan itibaren tüm Yisrael seçilmiştir. Bu, reddin ikinci reddidir.

Yisrael sürgünden muzdarip olduğu ve kendisini “düşmanlarının topraklarında” bulduğu zaman bile, hâlâ Tanrı’nın, halkını hiçbir zaman terk etmediği için hiçbir zaman feshetmeyeceği antlaşmasının çocuklarıdır. O’na sadakatsiz davranmış olabilirler. O onlara sadakatsiz davranmayacaktır. Bu, reddin üçüncü reddidir; *peraşamıza* ifade edilmekte, Yeşayau, Yirmeyau ve Yehezkel tarafından tekrarlanmaktadır ve sözlerini tutan bir Tanrı’ya olan inancımızın aksiyomlarından biridir.

Sonuç olarak, Değişirme teolojisinin dayandığı iddia – Tanrı’nın, halkı O’nu reddettiği için halkını reddettiği fikri – Avraam monoteizmi terimleriyle konuşursak, kesinlikle düşünülemez bir şeydir. Başkaları sözünü bozsa bile Tanrı sözüne sadık kalır. Tanrı, halkını terk etmez, etmeyecektir. Avraam’la yapılmış, Sinay Dağı’nda içeriği verilmiş ve o zamandan beri Yisrael’in tarihindeki her kritik kavşakta yenilenmiş olan antlaşma, eksiksiz, kayıtsız ve feshedilemez halde yürürlüğünü korumaktadır.

Tanah, “Eski” Ahit değildir. Tanrı’nın Yahudi halkıyla olan antlaşması hâlâ canlıdır, hâlâ güçlüdür. Bu gerçeğin kabulü, Hıristiyanlarla Yahudiler arasındaki ilişkileri dönüşüme uğratmış, asırlar boyunca dökülen gözyaşlarının silinmesine yardımcı olmuştur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tanrı ile Yahudi halkı arasında bozulamaz bir antlaşma fikrini siz nasıl anlıyorsunuz?
2. “Reddin reddi” kavramından, başkalarına, özellikle de bizden farklı olan insanlara nasıl davranmamız gerektiği konusunda neler öğrenebiliriz?
3. Bizi zorlayan durumlarda bile inancımıza ve mirasımıza yönelik taahhüdümüzü en iyi nasıl koruyabiliriz?